

มรดกโลก ทางวัฒนธรรม ในอาเซียน

UNESCO
World Heritage Sites
in ASEAN

คำนำ

บนโลกใบนี้ มีสถานที่ชวนตื่นตาตื่นใจมากมาย ทั้งที่ธรรมชาติรังสรรค์ และที่มนุษย์ปั้นแต่งขึ้น ในจำนวนนั้น หลายแห่งอัศจรรย์พันลึกด้วยความใหญ่โตโอฬาร หลายแห่งวิจิตรพิสดารด้วยฝีมือละเอียดประณีต หลายแห่งงามงดด้วยทรวดทรงสีสนของภูมิทัศน์และพืชพรรณ และมีอีกหลายแห่งที่ยืนหยัดข้ามผ่านกาลเวลา บอกเล่าประวัติศาสตร์ สะท้อนภูมิปัญญา และแสดงอารยธรรมของมวลมนุษย์

เมื่อสถานที่ดังกล่าวต้องเผชิญหน้ากับภัยคุกคามหลากหลายรูปแบบ อย่างการเสื่อมสลายตามอายุขัย การพังทลายอย่างฉับพลันจากอุบัติเหตุ และที่สำคัญที่สุด คือ การย่อยยับลงด้วยน้ำมือมนุษย์ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural : UNESCO) ในฐานะตัวแทนของประชาคมโลก จึงไม่รอช้าที่จะยื่นมือเข้ามาปกป้องสถานที่เหล่านี้

นำไปสู่การลงนาม “อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ” (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) ของสมาชิกยูเนสโก 177 ประเทศ ในการประชุมใหญ่สมัยสามัญครั้งที่ 17 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 1972 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

นับถึงปี ค.ศ. 2012 การอนุรักษ์มรดกโลกก็ดำเนินการมาครบรอบปีที่ 40 แล้ว

การก้าวไปสู่ “ประชาคมอาเซียน” ในไม่กี่ปีข้างหน้า จะทลายเส้นเขตแดนอันเป็นกำแพงที่เคยแบ่งแยกประเทศออกจากกัน ให้สามารถเดินทางไปมาหากันโดยสะดวก หวนกลับไปสู่ยุคโบราณที่ผู้คนเป็นญาติบ้านพี่เมืองน้อง ด้วยวิถีวัฒนธรรม หาใช่เส้น “เขตแดน” ทางรัฐศาสตร์การเมืองอย่างในปัจจุบัน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะถักทอกลายเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันกว้างใหญ่สุดลูกหูลูกตา จากทะเลฝั่งตะวันตกสุดของรัฐยะไข่ (Rakhine) ประเทศเมียนมาร์ จดชายแดนตะวันออกสุดของปาปัวตะวันตก (West Papua) ประเทศอินโดนีเซีย

เพื่อนบ้านจะไปมาหาสู่กัน ประตูป้านทุกหลังจะเปิดออกต้อนรับมวลมิตร

มรดกโลกทางวัฒนธรรมในอาเซียน เล่มนี้ขอทำหน้าที่แนะนำสถานที่ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 21 แห่งจาก 7 ประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ที่จะเข้าใจปุมหลังและตัวตนความเป็นประเทศที่แฝงอยู่ในมรดกอันล้ำค่า ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนร่วมกันสืบไป

สำนักพิมพ์สถาพรบุ๊คส์

สารบัญ

แผนที่แสดงที่ตั้ง มรดกโลกทางวัฒนธรรมในอาเซียน

จุดเริ่มต้นมรดกโลก	8
• มรดกโลก คืออะไร?	11
• การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก	14
• หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม	17
• อุปสรรคในการอนุรักษ์มรดกโลก	18
• มรดกโลกในอาเซียน	20
สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	22
• กลุ่มวัดบูโรพุทโธ	26
• กลุ่มวัดปรัมบานัน	32
• แหล่งมรดกยูเนสโกเริ่มแรกชังงีรัน	38
• ภูมิวัฒนธรรมเขตบาหลี : ระบบสุบัก อันแสดงถึงปรัชญาไตรहितครณะ	42
ราชอาณาจักรไทย	48
• เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร	52
• นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	68
• แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง	78

ราชอาณาจักรกัมพูชา 84

- เมืองพระนคร 88
- ปราสาทพระวิหาร 108

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ 112

- โบสถ์บาโรกแห่งฟิลิปปินส์ 116
- นาซันบันไดแห่งเทือกเขาฟิลิปปินส์ 128
- นครประวัติศาสตร์วีกัน 132

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม 138

- หมู่โบราณสถานเมืองเว้ 142
- เมืองโบราณฮอยอัน 156
- สถานที่ศักดิ์สิทธิ์หมีเซิน 164
- พระราชวังจักรพรรดิแห่งถังลอง-ฮานอย 168
- พระราชวังแห่งราชวงศ์โห่ 174

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 178

- เมืองหลวงพระบาง 182
- วัดพูและสิ่งก่อสร้างใกล้เคียงในแขวงจำปาสัก 192

มาเลเซีย 196

- มะละกาและจอร์จทาวน์ 200
นครประวัติศาสตร์แห่งช่องแคบมะละกา
- แหล่งโบราณคดีหุบเขาเล็งกอง 210

■ หินสลักรูปฟาโรห์รามเสสที่ 2 (Ramses II) แห่งมหาวิหารอาบูซิมเบล (Abu Simbel) ประเทศอียิปต์

จุดเริ่มต้นมรดกโลก

ราวกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เมื่อรัฐบาลอียิปต์ตกลงใจจะสร้างเขื่อนอัสวาน (Aswan High Dam) ขวางลำน้ำไนล์ทางตอนเหนือของประเทศ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ทำการเกษตรในหน้าแล้ง ป้องกันอุทกภัยในฤดูน้ำหลาก รวมถึงผลิตกระแสไฟฟ้าจ่ายให้ชาวอียิปต์ใช้ทั่วประเทศ ผลที่ตามมาคือ โบราณสถานจำนวน 23 แห่ง ซึ่งรวมถึงมหาวิหารอาบูซิมเบล (Abu Simbel) แห่งฟาโรห์รามเสสที่ 2 (Ramses II) ที่สร้างขึ้นเมื่อกว่า 1,270 ปีก่อนคริสตกาลต้องจมอยู่ใต้บาดาลอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง

ด้วยอียิปต์เองไม่สามารถดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้โบราณสถานทั้งหมดนี้รอดพ้นวิกฤตการณ์ได้โดยลำพัง องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) จึงได้จัดส่งนักโบราณคดีและผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ไปยังพื้นที่ดังกล่าวโดยเร่งด่วน เพื่อศึกษาวิจัยและหาวิธีที่จะรักษาโบราณสถานทั้ง 23 แห่งไว้

ในที่สุดรัฐภาคียูเนสโก 50 ประเทศ จึงได้ระดมเงินทุนและให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีเป็นงบประมาณกว่า 80 ล้านดอลลาร์ เพื่อเคลื่อนย้ายมหาวิหารอาบูซิมเบลและโบราณสถานอื่นๆ ไปประกอบใหม่ยังพื้นที่ปลอดภัย แต่ก็สามารถขนย้ายได้เพียง 14 แห่งเท่านั้น

นับจากนั้นเป็นต้นมา หลายชาติเริ่มหันกลับมาสนใจมรดกล้ำค่าในประเทศของตน ไม่ว่าจะเป็นเมืองเวนิส (Venice) ประเทศอิตาลี ซากนครโมเฮนโจดาโร (Mohenjo Daro) ประเทศปากีสถาน รวมถึงกลุ่มวัดบุโรพุทโธ (Borobudur) ประเทศอินโดนีเซีย

ด้านยูเนสโกก็ได้จัดตั้งสภากาโรโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites : ICOMOS) ให้เป็นที่ปรึกษาอย่างเป็นทางการของยูเนสโก เพื่อทำงานด้านการอนุรักษ์และปกป้องคุ้มครองโบราณสถาน รวมถึงร่าง “อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ” (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) หรือเรียกสั้นๆ ว่า “อนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก”(World Heritage Convention) ซึ่งสมาชิกขององค์การยูเนสโก 177 ประเทศมีมติยอมรับในการประชุมใหญ่สมัยสามัญครั้งที่ 17 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 1972 โดยหวังให้เป็นการสร้างหลักประกันความร่วมมือระหว่างประเทศด้วยสำนึกร่วมกัน ในอันที่จะสงวนรักษามรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติให้คงอยู่สืบไป

■ รูปสลักยักษ์แห่งภูเขาเนมรุต (Nemrut Dag) ประเทศตุรกี

มรดกโลก คืออะไร?

มรดกโลก (World Heritage) หมายถึง แหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีคุณค่าโดดเด่นระดับสากล จนได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลก ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ และเมื่อได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งมรดกโลกแล้ว ไม่ว่าจะมียี่ตั่งอยู่ในขอบเขตดินแดนของประเทศใด ก็ถือได้ว่าเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติในโลก

มรดกโลกแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage)

มรดกโลกทางวัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมสิ่งต่างๆ ดังนี้

อนุสรณ์สถาน ครอบคลุมผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือจิตรกรรม ส่วนประกอบ หรือโครงสร้างธรรมชาติทางโบราณคดี จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย และการผสมผสานกันขององค์ประกอบ ซึ่งมีความโดดเด่นระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

กลุ่มของอาคาร ทั้งที่เชื่อมต่อกันหรือแยกจากกัน ซึ่งมีความโดดเด่นระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ ด้วยสถาปัตยกรรม ความสอดคล้องกลมกลืน หรือสภาพภูมิทัศน์

แหล่งที่ยั้ตั้ง ทั้งผลงานของมนุษย์ หรือผลงานร่วมระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ รวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีความโดดเด่นระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

ส่วน **มรดกโลกทางธรรมชาติ** มีความหมายครอบคลุมสิ่งต่างๆ ดังนี้
สภาพธรรมชาติ อันประกอบด้วยรูปแบบทางกายภาพและชีวภาพ
หรือกลุ่มของสภาพธรรมชาติดังกล่าว ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นระดับสากล
ในมิติทางสุนทรียศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

การก่อเกิดรูปแบบทางธรณีวิทยาและธรณีสัณฐาน หรือบริเวณที่
ชัดเจนว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่กำลังถูกคุกคาม
อันมีคุณค่าโดดเด่นระดับสากล ในมิติทางวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์

แหล่งธรรมชาติ หรือพื้นที่ทางธรรมชาติ อันมีคุณค่าโดดเด่น
ระดับสากล ในมิติทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ และความงดงาม
ตามธรรมชาติ

■ อิลูลิสส์ต ไอซ์ฟยอร์ด (Ilulissat Icefjord) ประเทศเดนมาร์ก เป็นธารน้ำแข็งที่ไหลเร็วที่สุดในโลก

■ ทะเลสาบสีมรกต ณ อุทยานแห่งชาติตองกาโร (Tongariro National Park) ประเทศนิวซีแลนด์

■ เกรตแบร์ริเออร์รีฟ (Great Barrier Reef) ประเทศออสเตรเลีย แนวหินปะการังที่ยาวที่สุดในโลก

■ เมืองสาบสูญแห่งอินคา (Machu Picchu) ประเทศเปรู

การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

มีขั้นตอน ดังนี้

1. รัฐบาลประเทศสมาชิกยูเนสโกจัดทำรายชื่อสถานที่ภายใต้
อธิปไตยของตน เรียกว่า บัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ไปยัง
สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่
องค์การยูเนสโก กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส
2. รัฐบาลของประเทศดังกล่าวเลือกรายชื่อสถานที่ที่ต้องการ
เสนอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากบัญชีรายชื่อเบื้องต้น เพื่อจัดทำ

■ ไจแอนต์สคอสเวย์ (Giant's Causeway) แห่งไอร์แลนด์เหนือ

แฟ้มข้อมูล (Nomination File) อย่างละเอียด พร้อมทั้งแผนที่แสดงที่ตั้ง เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของสถานที่นั้นในการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

3. แฟ้มข้อมูลดังกล่าวจะได้รับการตรวจสอบจากองค์กรที่ปรึกษาโดยในส่วนของมรดกทางวัฒนธรรม คือ สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (The International Council on Monuments and Sites : ICOMOS) และศูนย์ระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาการอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์สมบัติทางวัฒนธรรม (The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of the Cultural Property : ICCROM) ขณะที่ในส่วนของมรดกทางธรรมชาติ คือ สหภาพการอนุรักษ์โลก (The International Union for Conservation of Nature : IUCN)

4. เมื่อได้พิจารณาการประเมินคุณค่าที่องค์กรที่ปรึกษาได้นำเสนอแล้ว คณะกรรมการบริหารมรดกโลก (World Heritage Bureau) จะมีมติเป็นข้อเสนอแนะเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลก (World Heritage Committee) พิจารณาตัดสินต่อไป โดยคณะกรรมการมรดกโลกจะประชุมร่วมกันปีละ 1 ครั้งในการประชุมสมัยสามัญประจำปี เพื่อตัดสินว่าสถานที่ที่เสนอชื่อแห่งใดบ้างสมควรได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก

■ จารึกอักษรภาพโบราณ
ภายในมหาวิหารอาบูซิมเบล
ประเทศอียิปต์

หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

โบราณสถานที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมจะต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน (World Heritage Criteria) ดังนี้

- ① เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้น ด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษย์
- ② เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อไปในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวนและภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง บนโลกอันทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม
- ③ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน หรือที่สาบสูญไปแล้ว
- ④ เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทสิ่งก่อสร้าง อันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ
- ⑤ เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา
- ⑥ มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อเหตุการณ์ หรือมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

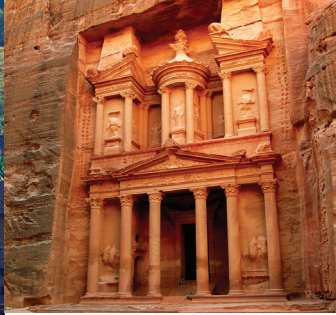

■ ภูมิทัศน์บ้านดินแห่งฝูเจี้ยน (Fujian Tulou) ประเทศจีน

อุปสรรคในการอนุรักษ์มรดกโลก

การเริ่มต้นอนุรักษ์มรดกโลกที่ครบรอบ 40 ปี ใน ค.ศ. 2012 มีมรดกโลกที่ขึ้นทะเบียนแล้วกระจายตัวอยู่ในกว่า 150 ประเทศทั่วโลก ซึ่งมรดกโลกแต่ละแห่งยังต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญต่างๆ อาทิ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ไม่ว่าจะเป็นระดับน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้น การเกิดแผ่นดินไหวและภูเขาไฟระเบิดอยู่บ่อยครั้ง ล้วนส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงของมรดกโลก

■ นครเพตรา (Petra)
ประเทศจอร์แดน

■ ป้อมปราสาทสิหังคีรี แห่งนครสิหังคีรี
(Sigiriya) ประเทศศรีลังกา

การคุกคามจากฝีมือมนุษย์ ทั้งการก่อสร้างในพื้นที่มรดกโลก ความคับคั่งของการจราจรในบริเวณใกล้เคียง มลภาวะทางเสียงจากการจัดการท่องเที่ยว อันส่งผลด้านลบต่อสภาพแวดล้อมของมรดกโลก

ปัญหาด้านกฎหมาย ประเทศสมาชิกเจ้าของมรดกโลกยังมีข้อจำกัดในการผลักดันกฎหมายในการดูแลมรดกโลกของตน ทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการมรดกโลกอย่างเหมาะสม ขณะที่บางประเทศแม้จะตรากฎหมายเพื่อการอนุรักษ์มรดกโลก แต่ก็ติดขัดในการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ

ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดูแลสภาพมรดกโลก ซึ่งรวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้เกิดความรู้ความชำนาญในการดูแลรักษามรดกโลก

รูปแบบการเมืองการปกครอง พบว่าประเทศที่ปกครองแบบกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจะสามารถดำเนินการอนุรักษ์มรดกโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรงสามารถร่วมตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

■ ถ้ำหินปูนภายในอุทยานแห่งชาติกุนุง มูลู (Gunung Mulu National Park) ประเทศมาเลเซีย

มรดกโลกในอาเซียน

เป้าหมายของการขึ้นทะเบียนสถานที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ให้เป็นมรดกโลก ก็เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นการดูแลรักษาสถานที่เหล่านั้นอย่างเหมาะสม ซึ่งแผนการบริหารจัดการที่ดีภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศได้อย่างมาก และที่สำคัญคือ จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น

■ อ่าวฮาลอง (Ha Long) ประเทศเวียดนาม

ปัจจุบันมีสถานที่ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกรวม 962 แห่งใน 157 ประเทศ (โดยมี 189 ประเทศที่ร่วมลงนามสัตยาบันในอนุสัญญามรดกโลก) ประกอบด้วย มรดกโลกทางวัฒนธรรม 745 แห่ง มรดกโลกทางธรรมชาติ 188 แห่ง และมรดกโลกแบบผสมระหว่างทางวัฒนธรรมกับธรรมชาติอีก 29 แห่ง

เฉพาะประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีมรดกโลกรวม 33 แห่งใน 7 ประเทศ แบ่งเป็น มรดกโลกทางวัฒนธรรม 21 แห่ง และมรดกโลกทางธรรมชาติ 12 แห่ง

